

بررسی عوامل مؤثر بر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۶/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۰۹/۲۱

علیرضا ذوالفقاری*

حسن رضا خلجی**

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر میزان مشارکت دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه می‌پردازد. جامعه آماری این پژوهش ۱۴۰۰ نفر بودند که از بین آنها ۳۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند تا به سؤالات پرسش‌نامه محقق ساخته از نوع بسته پاسخ جواب دهند، که نتایج آن به شرح زیر است:

الف. بین مشارکت کارکنان دانشگاه و آموزش نماز با میزان حضور دانشجویان در نماز رابطه مستقیمی وجود دارد.

ب. بین مکان، زمان و امکانات فیزیکی مناسب با میزان مشارکت دانشجویان رابطه مستقیم وجود دارد.

ج. بین روحانی بودن امام جماعت و تشویق دانشجویان به نماز با میزان مشارکت آنها رابطه مستقیم وجود دارد.

واژگان کلیدی

نماز جماعت، دانشگاه، مشارکت دانشجویان

* کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تویسرکان

sajadsonography@gmail.com

** استادیار گروه فقه و مبانی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تویسرکان

بیان مسئله

یکی از نیازهای فطری، نیاز به عبادت و پرستش است. وجود ادیان بزرگ الهی شاهی بر نیاز به پرستش معبود است. در تاریخ زندگی انسان‌ها، پاسخ به این نیاز اساسی، پرستش معبودها و ظهور ادیان الهی را سبب شده است (بهشتی، ۱۳۷۵، ص ۲۵).

نماز یکی از عبادات مهم در اسلام، بلکه در تمامی ادیان است. هر ملتی برای رهایی از تعلقات دنیوی و برای کسب آرامش به نوعی از عبادت و نماز متوسل می‌شود. در دین اسلام نماز، اگر با آداب و شرایطش به جا آورده شود، انسان را نه تنها به آرامش کامل می‌رساند که او را به تدریج از سطوح پایین تحولی بالا برده و به سطح متعالی می‌رساند (احمدی، ۱۳۷۷، ص ۱۴).

اگر بر این باوریم که نماز پرچم و ستون دین است و اگر به فرموده رسول اسلام حضرت محمد(ص) دین همان عقل است، پس نماز جلوه‌ای از تفکر عقلانی و معیار خردمندی و نمازگزاران صاحبان اندیشه و تعقل، معناگران زندگی خردمندانه و حیات عاقلانه‌اند و باید این‌گونه باشند (افروز، ۱۳۷۷، ص ۱۸).

با توجه به اینکه بیشتر جمعیت کشور ما را جوانان تشکیل می‌دهند و جوانی همانند دیگر دوره‌های زندگی دارای مسائل و مشکلات خاص خود است، شناخت این دوره می‌تواند به ما کمک کند تا باورهای دینی را بیشتر در آن‌ها درونی سازیم.

اولین نکته مهم در دوره جوانی آن است که جوان، همه پذیرفته‌های دوران کودکی، به‌ویژه مسائل مربوط به مذهب را زیر سؤال می‌برد و می‌خواهد با توجه به شخصیت کنجکاو، پرسشگر و استقلال‌جوی خود، نظامی از ارزش‌ها را درباره دین، حقیقت، قدرت و خداوند به دست آورد. حتی او درباره خودش و معنای وجودیش نیازمند کاوشگری است.

او به تدریج که پا به دوره جوانی می‌گذارد، گرایش به عقاید و موضوعات فلسفی، مسائل جهان هستی و سرنوشت انسان برای او مهم می‌شوند. این‌گونه کاوش‌ها، پاسخ به نیازی است که برای کشف حقیقت و ژرفای دنیا به‌وسیله جوان اندیشه‌جو صورت می‌پذیرد.

از طرف دیگر، روحیه و برخورد جوان با مسائل، پاسخ‌ها و توضیحات استدلالی و عقلی است؛ یعنی اگر توضیحات ما با سند و استدلال همراه نباشند، یا در بین آن‌ها تضاد دیده شود، نگرش دینی و ایمان او با بحران و تعارض روبه‌رو می‌شود. این وضعیت هنگامی به وقوع می‌پیوندد که ارزش‌های معنوی و الهی با برخی از ارزش‌های اجتماعی برخورد کنند که برای شخصیت و عزت نفس او ناخوشایند باشند. جوانان را می‌توانیم از نظر اعتقاد به دین و ارزش‌های دینی در دو دسته قرار دهیم:

الف. جوانان معتقد

این افراد با داشتن شناخت نسبتاً دقیقی از هنجارها، ارزش‌های دینی و اخلاقی از یک طرف و شناخت ماهیت و هویت خود از طرف دیگر، عملکردهایشان روشن، اجتماعی و ارزشی هستند. آن‌ها شناخت خوبی از رفتارهای دینی دارند و با اعتقاد، هدفمندی و نگرش مثبت به دین زندگی و آینده خود را تعقیب می‌کنند. خودآگاهی، فرهنگ‌پذیری، خوش‌بینی، خودباوری و متعادل بودن از ویژگی‌های آن‌هاست (فناپی، ۱۳۷۷، ص ۱۷۲).

ب. جوانان متزلزل

شناخت این‌گونه جوانان از اخلاقیات و ارزش‌های ناشی از شرایط موجود در خانه است؛ یعنی باورهای دینی بر اساس کنکاش و پرسشگری در آن‌ها شکل نگرفته و در نتیجه عمق چندانی ندارد؛ آن‌ها از نظر شخصیتی متزلزل، احساساتی، خرافاتی، و افرادی تابع و دنباله‌رو هستند (فناپی، ۱۳۷۷، ص ۱۷۲).

چارچوب نظری

برترین جلوه طاعت و پرستش و نخستین شأن ایمان و کمال نماز است. این تنها بدان معنا نیست که بهترین عمل نماز است که نماز زادگاه همه اعمال خوب و پسندیده نیز است. نماز بهترین کار است؛ چون همه کارهای خوب از آن آغاز می‌شود یا بهتر بگوییم، نماز تمرین خوب شدن و خوب ماندن است (سنگری، ۱۳۷۷، ص ۱۴۳). با وجود اهمیت، فضیلت و جایگاه نماز در رشد انسان‌ها و تعالی جوامع، چرا در میان نوجوانان و جوانان برخی آن‌چنان که باید به نماز اهمیت نمی‌دهند و یا اینکه چرا

بعضی از آنان ارتباط چنانی با نماز ندارند، در حالی که والدین آن‌ها مذهبی و نمازخوان هستند؟ چرا با وجود اینکه فرزندان ما از زمان تولد با صدای قرآن، اذان و نماز آشنا می‌شوند و در مراکز پیش‌دبستانی، دبستان، دبیرستان‌ها، دانشگاه‌ها و رسانه‌های جمعی نماز آموزش داده می‌شود و هر روز نماز جماعت بر پا می‌گردد، پابندی بعضی از جوانان به دین و نماز در حد مورد انتظار نیست؟ اشکال کجاست؟ چه باید کرد؟ علل گرایش یا گریز کدام‌اند؟

عوامل فردی و اجتماعی متعددی در تعامل با یکدیگر در گرایش افراد به نماز تأثیر دارند. از بین عوامل اجتماعی، خانواده و نظام‌های آموزشی از بقیه عوامل مؤثرترند. نظام‌های آموزشی یعنی مدارس و دانشگاه‌ها ضمن آموزش مبانی دینی و تحکیم پایه‌ها و بنیان‌های آن می‌توانند مشوق یادگیرندگان به مشارکت در نماز هم باشند. با توجه به اینکه استادان و دبیران الگوهای تقلیدی یادگیرندگان هستند، نحوه رفتار آن‌ها، چگونگی گفتار و اخلاق آن‌ها، میزان مشارکتشان در نماز، تشویق دیگران به نماز و... تأثیر چشمگیری در گرایش یادگیرندگان به نماز دارد.

ما در دانشگاه‌ها با جوانان پرسش‌گری روبه‌رو هستیم که رفتارها و پاسخ‌های ما را تجزیه و تحلیل می‌کنند و در صورت متقاعد شدن آن‌ها را می‌پذیرند. پس این موضوع نشان می‌دهد که آن‌ها دیگر افرادی مطیع، سربه‌زیر و حرف‌گوش‌کن نیستند و فقط با منطق و استدلال آرام می‌گیرند. در نتیجه، روحانیان و ائمه جماعات دانشگاه‌ها باید هنگام سخنرانی، موعظه کردن، آموزش نماز و پاسخ‌گویی به سؤالات دانشجویان با پیش گرفتن رویه منطقی روحیه پرسشگری جوانان را سیراب کنند تا آن‌ها نماز را آرام‌بخش دل‌ها، نظم‌دهنده به زندگی و عامل رشد و کمال انسان بدانند.

علاوه بر امام جماعت که یکی از عوامل مؤثر در حضور دانشجویان در نماز جماعت است، قطعاً عوامل بسیار دیگری مثل چگونگی رفتار مدیریت دانشگاه، برنامه‌های آموزشی دانشگاه، امکانات فیزیکی و... در میزان مشارکت دانشجویان در نماز جماعت تأثیر دارند که آن‌ها در این تحقیق بررسی خواهد شد.

تعیین الگو و چارچوب علمی برای بررسی هر مسئله به‌ویژه گرایش یا عدم گرایش به نماز از مهم‌ترین مرحله تحقیقات علمی است؛ زیرا عدم روشن‌سازی قلمرو

و حدود آن و آسیب‌های آن این احتمال را به وجود می‌آورد که علی‌رغم کوشش‌های ارزنده، از مسئله اصلی منحرف شده یا حداقل امکان سازمان‌دهی اطلاعات جمع‌آوری‌شده را از دست بدهیم.

پیشینه پژوهش

پژوهش محمدرضا مصاحب با عنوان مقایسه دینداری در بین دانشجویان ترم اول و آخر دانشگاه آزاد خوراسگان نشان داد که تحصیلات دانشگاهی در دینداری دانشجویان تأثیر می‌گذارد و میانگین دینداری در دانشجویان ترم آخر اندکی کمتر از میانگین دینداری در دانشجویان ترم اول است. ولی در کل در هر دو گروه گرایش به دین قوی‌تر شده و میزان دین‌داری در رشته‌های مختلف یکسان نیست.

پاکدل (۱۳۸۰) به پژوهشی با عنوان «بررسی راه‌های جذب دانش‌آموزان به اقامه نماز جماعت در مقطع ابتدایی شهرستان قزوین» پرداخت و به این نتیجه رسید که اقامه نماز توسط پدر و مادر، شرکت مدیران و مربیان پرورشی و معلمان در نماز جماعت مدرسه، امکانات مدرسه و... از عوامل مؤثر در جذب دانش‌آموزان به نماز است.

سادی (۱۳۷۵) پژوهشی را با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در ترغیب دانش‌آموزان به نماز» انجام داد. نتایج نشان داد علی‌رغم نگرش مثبتی که دانشجویان نسبت به اصل نماز دارند، ولی در عمل به آن (میزان و کیفیت رفتار نماز) پایبندی کمی از خود نشان می‌دهند.

نتایج تحقیقات بهرامی (۱۳۷۹) بیانگر آن است که بین گرایش به نماز در بین دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد و این بدان معناست که گرایش دانش‌آموزان دختر نسبت به پسران قوی‌تر است. همچنین، وجود نمازخانه و امکانات، تشویق دانش‌آموزان و اهمیت پدر و مادر را به نماز در گرایش دانش‌آموزان به نماز بسیار مؤثر دانسته است.

با توجه به مسائل فوق‌الذکر مسئولان و خانواده‌ها، عواملی را که باعث جذب نوجوانان به نماز شده، شناسایی و تقویت و برعکس، عوامل دفعی را کاهش دهند، نوجوانان و جوانان به مسئله نماز بیشتر روی آورده و نتیجه آن، بنا به اعتقادات ما

مسلمانان کاهش فساد اخلاقی و معنوی جامعه و در نهایت تعالی و پیشرفت فرد و جامعه است.

بنابراین، این تحقیق به دنبال این است که: به شناسایی و بررسی راه‌های توسعه و ترویج فرهنگ نماز در بین دانشجویان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان بپردازد تا بدین‌وسیله آگاه شویم که چه روش‌هایی منجر به ترویج فرهنگ نماز در بین دانشجویان آن دانشگاه خواهد شد.

فرضیه‌های تحقیق

۱. بین مشارکت کارکنان در نماز جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۲. بین آموزش نماز به دانشجویان و میزان حضور آن‌ها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۳. بین وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب برای برگزاری نماز جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۴. بین زمان برگزاری نماز جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۵. بین تشویق دانشجویان به حضور در نماز جماعت و میزان حضور آن‌ها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۶. بین روحانی بودن امام جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

روش پژوهشی

روش تحقیق مورد نظر میدانی و از نوع همبستگی است.

ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته از نوع بسته پاسخ (پرسش‌نامه هدف) است که شامل ۳۰ سؤال با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم،

کم، تا حدودی، زیاد، خیلی زیاد) است که به ترتیب با نمره ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ امتیاز داده می‌شود. به منظور بررسی و محاسبه اعتبار و اعتماد علمی پرسش‌نامه از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار این ضریب برای کل پرسش‌نامه برابر ۰/۷۹ است.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دختر و پسر شاغل به تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان تشکیل می‌دهند که در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷ مشغول به تحصیل می‌باشند. بر اساس آمار به دست آمده از مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان تعداد این دانشجویان حدود ۱۴۰۰ نفر می‌باشند.

برای محاسبه حجم نمونه به جدول مورگان و کرجسی مراجعه شد که ملاحظه گردید که طبق این جدول حجم نمونه باید ۳۰۰ نفر باشد (گودرزی، ۱۳۸۸، ص ۶۷).

روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، ...) و برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی ساده، تحلیل واریانس یک‌طرفه و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. لازم به ذکر است که فرضیه‌های تحقیق به دنبال کشف ارتباط بین متغیر وابسته (میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت) و متغیرهای مستقل (مشارکت کارکنان دانشگاه در نماز جماعت، آموزش مسائل نماز به دانشجویان، وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب، زمان برگزاری نماز جماعت دانشگاه، میزان تشویق دانشجویان و روحانی بودن امام جماعت دانشگاه) است. برای تحلیل داده‌های آماری نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس (spss) به کار گرفته شده است.

نتایج و یافته‌های پژوهش

تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها

سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی در فرضیه‌های تحقیق رتبه‌ای است؛ اما چون تعداد گویه‌ها زیاد است، آن را به صورت فاصله‌ای در نظر گرفته‌ایم. از طرفی در همه

فرضیه‌های مورد بررسی هدف تعیین نوع ارتباط بین دو متغیر است. یکی از ابزارهای قدرتمند آماری در این خصوص ضریب همبستگی است. فرضیه اول. «بین مشارکت کارکنان دانشگاه در نماز جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری^۲ ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و مشارکت کارکنان دانشگاه در نماز جماعت از لحاظ آماری با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس نتایج به دست آمده در جدول شماره ۱ ارائه شده است. بر اساس جدول شماره ۱، مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان‌دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجاکه مقدار معناداری کمتر از ۵ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵ درصد معنادار است. در نتیجه، این فرضیه مورد تأیید است.

جدول شماره ۱. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۱۷۴	۳۰۰	۰/۰۰۳

فرضیه دوم. «بین آموزش نماز به دانشجویان و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و آموزش نماز به دانشجویان از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۲ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان‌دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجاکه مقدار معناداری کمتر از ۵ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است؛ یعنی در سطح خطای ۵ درصد این فرضیه مورد تأیید است.

جدول شماره ۲. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۳۱۷	۳۰۰	۰/۰۰

فرضیه سوم. «بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و میزان تأثیر وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و میزان تأثیر وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت، از لحاظ آماری با استفاده از نرم افزار، نتایج به دست آمده در جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر اساس جدول شماره ۳ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ درصد است، می توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۰/۰۵ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و میزان تأثیر وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت است. بنابراین، فرضیه سوم در سطح خطای ۰/۰۵ درصد تأیید می شود.

جدول شماره ۳. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۲۳۵	۳۰۰	۰/۰۰

فرضیه چهارم. «بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و زمان برگزاری نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و زمان برگزاری نماز از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۴ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ درصد است، می توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۰/۰۵ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است؛ یعنی در سطح خطای ۰/۰۵ درصد فرضیه فوق مورد تأیید می باشد.

جدول شماره ۴. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیروان

سطح معناداری	تعداد	مقدار ضریب همبستگی
۰/۰۰	۳۰۰	۰/۲۶۴

فرضیه پنجم. «بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و تشویق دانشجویان رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و تشویق دانشجویان، از لحاظ آماری با استفاده از نرم افزار نتایج به دست آمده در جدول شماره ۵ ارائه شده است. بر اساس این جدول، مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجاکه مقدار معناداری کمتر از ۵ درصد است، می توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵ درصد تقریباً معنادار است. بنابراین، فرضیه پنجم در سطح خطای ۵ درصد تأیید می شود.

جدول شماره ۵. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیروان

سطح معناداری	تعداد	مقدار ضریب همبستگی
۰/۰۵۴	۳۰۰	۰/۱۱

فرضیه ششم. «بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه و روحانی بودن امام جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و روحانی بودن امام جماعت دانشگاه از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۶ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجاکه مقدار معناداری کمتر از ۵ درصد است، می توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است. بنابراین در سطح خطای ۵ درصد فرضیه فوق مورد تأیید است.

جدول شماره ۶. آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیروون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۲۱۲	۳۰۰	۰/۰۰

تحلیل رگرسیونی داده‌ها

در این قسمت با استفاده از رگرسیون چندگانه ارتباط بین متغیر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و سایر متغیرهای مستقل مشخص می‌شود. مدل مورد بررسی در ادامه، یک مدل خطی چندگانه به صورت زیر است:

رابطه (۱)

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \varepsilon$$

که در این مدل Y متغیر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه، X_1 متغیر مشارکت کارکنان، X_2 متغیر آموزش نماز، X_3 متغیر وجود امکانات مناسب، X_4 متغیر تشویق زمان برگزاری نماز جماعت، X_5 متغیر تشویق دانشجویان و X_6 متغیر روحانی بودن امام جماعت دانشگاه است.

تحلیل واریانس برای آزمون معناداری رگرسیون خطی چندگانه

در جدول شماره ۷ معناداری مدل خطی داده شده بررسی شده است. با توجه به مقدار معناداری که برای این مدل داده شده است، در سطح خطای ۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که مدل خطی چندگانه یک مدل معنادار برای بررسی ارتباط بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل مدل است.

جدول شماره ۷. تحلیل واریانس برای آزمون معناداری رگرسیون خطی چندگانه

منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	مقدار آماره F	سطح معناداری
رگرسیون	۱/۷۳	۶	۶/۵۴	۰/۰۰
خطا	۱۲/۹۰	۲۹۳		
کل	۱۴/۶۴	۲۹۹		

برآورد پارامترهای مدل

با استفاده از نرم‌افزار SPSS نتایج مربوط به برآورد پارامترها و آزمون معناداری آن‌ها در جدول زیر ارائه شده است:

جدول شماره ۸. جدول معناداری ضرایب رگرسیونی

معناداری	مقدار آماره T	مقدار ضریب	منبع تغییرات
۰/۰۰	۲۷/۱۶	۱/۴۰	ثابت β_0
۰/۹۴	-۰/۰۷۹	-۰/۰۰۱	مشارکت کارکنان β_1
۰/۰۰۳	۳/۰۳	۰/۰۵	آموزش نماز β_2
۰/۷۷	۰/۲۹	۰/۰۰۶	وجود امکانات مناسب β_3
۰/۰۷	۱/۸۴	۰/۰۳۱	زمان برگزاری نماز β_4
۰/۱۹	-۱/۳۱	-۰/۰۱۹	تشویق دانشجو β_5
۰/۵۵	۰/۵۹	۰/۰۱	روحانی بودن امام جماعت β_6

بر اساس این جدول، مشاهده می‌شود که فقط ضرایب ثابت (β_0) و مشارکت کارکنان (β_1) معنادار هستند. بنابراین مدل معنادار در سطح خطای ۵ درصد به صورت زیر است:

$$Y = 1/40 - 0/05X_2 + \varepsilon \quad \text{(رابطه شماره ۲)}$$

در واقع در سطح خطای ۵ درصد میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه رابطه معناداری با مشارکت کارکنان، وجود امکانات مناسب، زمان برگزاری نماز، تشویق دانشجویان و روحانی بودن امام جماعت دانشگاه ندارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین برای مدل خطی داده شده در جدول زیر برابر ۰/۱۱۸ است که نشان می‌دهد ۱۱/۸ درصد تغییرات متغیر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت دانشگاه توسط متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده در این مدل تبیین می‌شود و ۸۸ درصد مربوط به متغیرهای دیگری است که در نظر گرفته نشده‌اند. این بدان معناست که مدل خطی در نظر گرفته شده در اینجا اعتبار چندانی بالایی ندارد.

جدول شماره ۹. مقادیر ضریب همبستگی و ضریب تعیین

مقدار ضریب همبستگی (R^2)	مقدار ضریب تعیین R	انحراف معیار
۰/۳۴	۰/۱۱۸	۰/۲۰

جمع بندی

نماز در مکتب انسان‌ساز اسلام از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و هیچ عملی از اعمال دینی با آن قابل مقایسه نیست؛ زیرا نماز در بالاترین درجه و مرتبه از تعالیم دینی قرار دارد و دیگر دستورات و ارزش‌ها در مرتبه پایین‌تر قرار می‌گیرند.

پژوهش‌گران و صاحب‌نظران عواملی مثل شخصیت دادن به جوانان، پذیرش و مسئولیت دادن به آن‌ها، یکسانی گفتار و اعمال والدین و مربیان، آموزش صحیح و اصولی دین، محبوبیت و مقبولیت امام جماعت، آسان‌گیری فرایض دینی، جذاب بودن مساجد و نمازخانه‌ها را به‌عنوان عوامل مهمی که سبب جذب نوجوانان و جوانان به نماز می‌شوند، می‌دانند.

در این پژوهش، شش فرضیه بررسی گردید که همگی آن‌ها تأیید شدند. مشارکت کارکنان و مسئولان دانشگاه و آموزش نماز تأثیر مثبتی بر افزایش مشارکت دانشجویان داشت و تأیید این فرضیه با نتیجه پژوهش پاکدل که شرکت مدیران و مسئولان را مؤثر می‌دانست، همسوست.

در خصوص تأثیر مکان، زمان و امکانات فیزیکی مساجد و نمازخانه‌ها (فرضیه‌های شماره ۳ و ۴) فرضیه‌های ما تأیید شدند و نشان داد که شرایط و امکانات مساجد چقدر می‌توانند مؤثر باشند و پژوهش‌های مشابه را که عوامل فیزیکی را در جذب افراد به نماز مؤثر می‌داشتند، تأیید کردند.

در فرضیه‌های ۵ و ۶ تأثیر روحانی بودن امام جماعت و تشویق دانشجویان به نماز بررسی شد که این دو فرضیه نیز تأیید شدند که نشان می‌دهد چقدر شخصیت و رفتار امام جماعت می‌تواند در جذب دیگران به نماز حائز اهمیت باشد.

همچنین، تحلیل رگرسیونی داده‌ها با استفاده از ضریب تعیین برای مدل خطی نشان داد که ۱۲٪ تغییرات متغیر وابسته یعنی میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت

این دانشگاه وابسته به متغیرهای مستقلی است که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند و این موضوع نشان می‌دهند که بین عوامل مثل میزان مشارکت کارکنان دانشگاه، آموزش نماز، و شرایط فیزیکی نماز و ویژگی‌های امام جماعت با کیفیت مشارکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. گرچه این رابطه خیلی قوی نیست.

نتیجه کلی که از این پژوهش برمی‌آید، این است که آموزش و ترغیب افراد به نماز و نماز جماعت باید از سنین دبستان و راهنمایی آغاز شود تا با شخصیت آن‌ها عجین شود و همچنین، در اماکن آموزشی برخورد و رفتار کارکنان و مسئولان می‌تواند در جذب افراد به نماز مؤثر باشد. علاوه بر این مسئولان باید به فکر ایجاد یا مجهز کردن مساجد و نمازخانه‌ها باشند تا جاذبه لازم را برای جوانان داشته باشد.

با توجه به اینکه بیش از ۲/۵ میلیون دانشجو در کشور مشغول تحصیل می‌باشند، شایسته است که مسئولان و سیاست‌گذاران با برنامه‌ریزی دقیق‌تر و کارآمدتر راه‌های جذب دانشجویان به نماز را هموارتر کنند؛ زیرا نماز به تعبیر مقام معظم رهبری یک زنگ بیداری و یک هشدار در ساعات مختلف شبانه‌روز است، به انسان برنامه می‌دهد و از او تعهد می‌خواهد. به روز و شیش معنا می‌دهد و از گذشت لحظه‌ها حساب می‌کشد (محفوظی، ص ۲۱۴). با عنایت به اینکه نماز برترین مصداق ذکر خدا، تنها عامل بازدارنده از لغزش‌ها، تنها تکیه‌گاه امن و مبتحکم برای انسان‌ها و آرامش‌بخش قلب‌ها و دل‌هاست، شایسته است که در دعوت دیگران به نماز پیش‌قدم باشیم و در آن مشارکت فعال داشته باشیم.

یادداشت‌ها

۱. این مقاله استخراج شده از پژوهشی است که با حمایت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان انجام شده است.
۲. ارزش و سطح معناداری (P. Value).

کتابنامه

- احمدی، علی اصغر (۱۳۷۷)، «تحول انگیزشی انسان و ارتباط آن با نماز»، مقالات برگزیده هشتمین اجلاس سراسری نماز.
- افروز، غلام‌علی (۱۳۷۷)، «نماز زیباترین جلوه زندگی خردمندان»، مقالات برگزیده هشتمین اجلاس سراسری نماز.
- بهشتی، سید جواد (۱۳۷۵)، چهارصد سخن، تهران: ستاد اقامه نماز، چاپ دوم.
- پاکدل، زهرا (۱۳۸۰)، بررسی راه‌های جذب دانش‌آموزان به اقامه نماز جماعت در مقطع ابتدایی شهرستان قزوین ناحیه ۲ سال (۱۳۷۹-۱۰)، قزوین: سازمان آموزش و پرورش استان قزوین.
- سادئی، علی (۱۳۷۵)، بررسی عوامل مؤثر در ترغیب دانش‌آموزان به نماز، اراک: سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی.
- ستاد اقامه نماز و احیای زکات (۱۳۸۲)، آیین‌نامه ترویج و توسعه فرهنگ نماز، تهران: ستاد اقامه نماز و احیای زکات، چاپ سوم.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه (۱۳۸۰)، روش تحقیق در علوم رفتاری، تهران: آگاه.
- سنگری، محمدرضا (۱۳۷۷)، «عوامل گرایش جوانان به نماز»، مقالات برگزیده هشتمین اجلاس سراسری نماز.
- عسگری محمد (۱۳۷۸)، بررسی نگرش و نحوه جذب دانش‌آموزان راهنمایی و متوسطه استان همدان نسبت به طرح اقامه نماز، همدان: طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان همدان.
- فناپی، ابوطالب (۱۳۷۷)، «عوامل مؤثر در گرایش جوانان به نماز»، مقالات برگزیده هشتمین اجلاس سراسری نماز.
- گودرزی، سعید (۱۳۸۸)، کاربرد آمار در علوم اجتماعی، انتشارات جامعه‌شناسان تهران.